

**Verslag uitwisselingsbijeenkomst ontmoetings- en dagopvangprojecten
24 november 2010, Utrecht**

Op 24 november organiseerde het NOOM een landelijke bijeenkomst voor vrijwilligers van ontmoetings- en dagopvangprojecten. Deze bijeenkomst werd georganiseerd om gezamenlijk de stand van zaken op te maken over de gevolgen van de veranderingen in de AWBZ (Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten) voor de dagopvang. Daarnaast kon de behoefte aan ondersteuning worden geïnventariseerd en bood het de aanwezigen de mogelijkheid om goede voorbeelden van oplossingen uit te wisselen.

Uit de opkomst van 35 deelnemers bleek wel dat de vrijwilligers veel behoefte hadden aan een dergelijke uitwisseling. De bijeenkomst werd georganiseerd door Yvonne Heygele, projectontwikkelaar bij het NOOM en Jeanny Vreeswijk-Manusiwa, projectcoördinator bij de LSMO (Landelijke Stuurgroep Molukse Ouderen).

Aanleiding van de bijeenkomst

In het kader van de veranderingen in de AWBZ is de laatste jaren veel belangstelling uitgegaan naar de dagverzorging. Indicatieregels zijn sinds de pakketmaatregelen in 2009 verscherpt. Dit heeft vooral gevolgen gehad voor mensen met lichte beperkingen, die moeilijker toegang krijgen tot begeleiding, waaronder de dagopvangprojecten. Vooral de oudere migranten zijn hard getroffen door de maatregelen en velen hebben na de herindicaties geen recht meer op dagverzorging. Na alle commotie rondom de gevolgen van de pakketmaatregelen is het nu weer relatief stil. Het NOOM wilde graag weten wat op lokaal niveau speelt en verwachtte dat er nog veel behoefte zou bestaan aan uitwisseling over het omgaan met de veranderingen: welke oplossingen zijn bedacht in de verschillende regio's en hoe kan je een dagverzorgingsproject starten, gegeven de huidige situatie? De bijeenkomst gaf de aanwezige vrijwilligers en enkele professionals de kans om hierover van gedachte te wisselen, te netwerken en gezamenlijk tot nieuwe antwoorden te komen op dit vraagstuk.

Uit de voorstelronde bleek hoe divers de groep deelnemers was: vrijwilligers en professionals met verschillende culturele achtergronden, betrokken bij uiteenlopende projecten voor (oudere) migranten, die vanuit alle hoeken van het land naar Utrecht waren gekomen. De aanwezigen hoopten meer kennis op te doen over dagverzorgingsprojecten en de huidige ontwikkelingen. De vrijwilligers en professionals konden veel van elkaar leren, omdat de projecten waar ze bij betrokken waren zich in verschillende fases bevonden. Zo waren er deelnemers met plannen om een ontmoetingsproject te beginnen, en vrijwilligers die net een dagopvangproject hadden opgezet en deelnemers die betrokken zijn bij goedlopende projecten die al enige tijd bestaan.

Het belang van ontmoetings- en dagopvangprojecten

In een inleidende presentatie benadrukte Yvonne Heygele het belang van de ontmoetings- en dagopvangprojecten. Ze vertelde dat de projecten voorzien in een basisbehoefte van de ouderen. Het geeft hen de gelegenheid om te praten over vroeger, in hun eigen taal en gezamenlijk herinneringen op te halen. Maar daarnaast hebben de projecten een belangrijke functie om eenzaamheid tegen te gaan en mensen weer te activeren. Zo noemde ze een voorbeeld van een wijk waar een groep Surinaamse vrouwen aan de slag was gegaan met *nordic walking*. De ouderen zijn door de projecten in beeld en er kan gesignaleerd worden wanneer hun situatie verslechterd. Tevens vormen de ontmoetings- en dagopvangprojecten een hele belangrijke functie als toegangspoort tot de zorg- en welzijnsvoorzieningen en fungeren ze als proeftuin voor instellingen om te leren werken met multiculturele groepen. Het is de start geweest van de samenwerking tussen zelforganisaties en zorginstellingen, en daarmee van het interculturalisatieproces.

Actuele ontwikkelingen

Yvonne Heygele schetste de actuele ontwikkelingen op het gebied van de AWBZ en de WMO (Wet maatschappelijke ondersteuning), in relatie tot de ontmoetings- en dagopvangprojecten. Deze projecten werden altijd betaald uit de AWBZ (Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten), een volksverzekering voor langdurige zorg. Door een te sterke stijging van de kosten moest bezuinigd worden en is de toegang tot de AWBZ beperkt. Sinds 2009 is de individuele- en groepsbegeleiding vervallen voor mensen die ondersteuning nodig hebben bij deelname aan het sociale leven en voor mensen met slechts een lichte beperking. Het CIZ (Centrum Indicatiestelling Zorg) heeft herindicaties uitgevoerd en bij veel mensen is toen hun indicatie voor de dagopvang komen te vervallen. Er zijn verschillende meldacties gehouden om de gevolgen in kaart te brengen. Ook is een apart onderzoek uitgevoerd naar de gevolgen voor oudere migranten. Het is gebleken dat door verschillende oorzaken de oudere migranten extra zwaar zijn getroffen door de maatregelen: bij 54% is de indicatie begeleiding komen te vervallen, ten opzichte van 34% van de Nederlandse ouderen. Dit heeft ook gezorgd voor financieringsproblemen bij de cultuurspecifieke dagverzorging, omdat het aantal deelnemers met een indicatie sterk is gedaald.

Door de komst van een nieuwe regering zal wederom het nodige veranderen. In het regeerakkoord staat aangekondigd dat de functies dagbesteding en begeleiding helemaal worden overgeheveld van de AWBZ naar de WMO. Alleen mensen met matig tot zware klachten kunnen aanspraak maken op de langdurige zorg van de AWBZ. Mensen met lichte beperkingen zijn dus aangewezen op de WMO. Wat dit voor precieze gevolgen heeft zal nog moeten blijken. Duidelijk is dat er grote verschillen zijn in het gemeentelijk beleid. De meldacties over de gevolgen van de maatregelen gaan door.

Er zijn geen duidelijke definities van termen als 'dagopvang', 'dagverzorging' of 'dagbesteding'. Met verschillende termen kan hetzelfde worden bedoeld. Zorg ervoor dat je in gesprekken met derden over hetzelfde praat!

De uitwisseling: Wat gaat goed?

De deelnemers werden in groepen geformeerd om hun ervaringen met dagopvangprojecten met elkaar te delen. In de eerste uitwisselingsronde stond centraal wat er goed gaat bij de projecten en waar de knelpunten liggen. Hierop volgde een gezamenlijke inventarisatie van de besproken punten. Toen de groepen opsomde welke dingen goed gingen werd ook duidelijk waar de krachten liggen van de ontmoetings- en dagopvangprojecten:

- De grote inzet en enthousiasme van de mensen die werken bij de dagopvang
- Veel animo bij de ouderen om deel te nemen
- Een groeiend aantal initiatieven op dit gebied, steeds meer mensen zoeken naar creatieve mogelijkheden om een project te starten
- De projecten slagen erin om met drie indicaties, tien mensen te laten deelnemen
- Bij migrantengroepen is duidelijk sprake van een gevoel van urgentie en verantwoordelijkheid voor de opvang van de ouderen
- Deelnemende ouderen worden succesvol geactiveerd
- Verschillende partners, zoals vrijwilligers-groepen, gemeenten en welzijnsorganisaties komen samen door de projecten

Knelpunten

Naast deze positieve punten werden ook de knelpunten besproken. De grootste belemmeringen waren volgens de deelnemers:

- De onduidelijkheid en onzekerheid vanuit de overheid en gemeenten, vooral op het gebied van financiering
- De onduidelijkheid waar precies de grens ligt tussen de WMO en de AWBZ, waar moet je zijn met je aanvraag?
- De daling van het aantal cliënten door het vervallen van de indicaties
- De stijging van de zwaarte van de zorg voor de cliënten
- Het kunnen bereiken van de juiste partijen en het opzetten van een goede samenwerking tussen de professionals en de vrijwilligers
- De locatie van de projecten is vaak ver weg van de deelnemers. Dit geeft problemen met het brengen en halen van de mensen
- Eigen huisjes binnen en tussen de instellingen
- De mensen die gebruik maken van de dagvoorzieningen zijn nog te weinig zelf aan het woord over dit onderwerp
- Veel mensen willen niet meewerken aan diagnostiek ten behoeve van een indicatie, door bijvoorbeeld de taboes rondom GGZ problematiek

Het zoeken naar oplossingen en mogelijkheden

Na het inventariseren van deze punten gingen de deelnemers wederom in groepjes aan de slag met het bespreken van mogelijke oplossingen. Tevens werd besproken wat de vrijwilligers nodig hadden voor hun projecten en welke bijdrage het NOOM daarin kan leveren. Ze kwamen tot enkele aandachtspunten en acties, die geadresseerd kunnen worden aan verschillende partijen:

- De problematiek aankaarten bij de politiek, in samenwerking met bijvoorbeeld ouderen bonden.
- Protest organiseren tegen de maatregelen of misschien beter: politici uitnodigen bij de projecten, zodat zij kennismaken met de doelgroepen en zien wat de projecten opleveren
- Het organiseren van gespecialiseerde ondersteuning bij de indicatieaanvragen, zowel voor de ouderen en familie zelf als voor de instellingen of vrijwilligersgroepen
- Samenwerking zoeken met huisartsen of gespecialiseerde hulpverleners, om de diagnostiek bij de ouderen te verbeteren

- Het scholen van de CIZ medewerkers met aandacht voor de specifieke situatie van de oudere migranten. Ook veldwerk bij migrantengroepen is aan te bevelen voor CIZmedewerkers en aandacht besteden aan de PGB problematiek bij oudere migranten.
- Meer samenwerken en netwerken, zodat vrijwilligers en professionals beter op de hoogte zijn van succesvolle strategieën
- De doelgroep beter informeren over de indicatieprocedure bij de CIZ. Zowel de ouderen als hun kinderen moeten weten wat van hen wordt verwacht bij dit indicatieproces
- Bij de gemeente aansturen op het gebruik maken van *casemanagers*, mensen die de problematiek rondom de niet-geïndiceerden inventariseert en hun begeleiding biedt
- Het gebruik maken van de bestaande trajecten van de gemeente. Wanneer deze initiatief toont om de problemen te inventariseren, probeer dit (als vrijwilligersgroep of zelforganisaties) dan ondanks eventuele bedenkingen toch op te pakken
- Mogelijkheden op het gebied van zogenaamde 'huiskamerprojecten', voor licht dementerenden. Dit sluit aan bij de nieuwe prioriteiten in het beleid, ook wat betreft het ondersteunen van mantelzorgers

Handvatten bij het starten van een project

Jeanny Vreeswijk-Manusiwa heeft als projectcoördinator veel ervaring opgedaan met de mogelijkheden omtrent ontmoetings- en dagopvangprojecten. Ze bood de aanwezigen enkele handvatten voor het opzetten van dergelijke projecten.

Voor mensen die een dagverzorging willen opzetten voor oudere migranten *met* een indicatie gelden andere aandachtspunten dan voor projecten voor ouderen *zonder* indicatie.

Met indicatie

In het eerste geval is het raadzaam om samenwerking te zoeken met een zorginstelling. Vrijwilligers en zorginstellingen hebben elkaar nodig om de doelgroep te bereiken en vorm te geven aan het aanbod. De zorginstellingen kunnen de menskracht van vrijwilligers goed gebruiken en de zorginstellingen bieden de noodzakelijke continuïteit voor de projecten. Er blijken vaak genoeg mogelijkheden te bestaan voor cultuurspecifieke zorg binnen een bestaande instelling.

Gelijkwaardigheid is bij deze samenwerking wel van belang! Zoek als vrijwilligersgroep/zelforganisatie naar een lokale instelling waar het goed mee klikt. Bespreek met deze instelling het aanstellen van personeel uit de doelgroep, of de opleidingsmogelijkheden voor het personeel, bijvoorbeeld het aanbieden van een cultuurspecifieke scholing. Daarnaast moet al in een vroeg stadium met de instelling besproken worden wat de mogelijkheden zijn voor de vrijwilligers.

Jeanny Vreeswijk-Manusiwa gaf ook enkele aanbevelingen met betrekking tot de indicaties voor deelnemers van de dagopvang:

- Teken altijd bezwaar aan bij een afwijzing van de indicatie. Bekijk ook of het mogelijk is om voor een groep afwijzingen aan te tekenen, zodat je gebruik kunt maken van een achtergrond verhaal
- Informeer of de zorginstelling de indicatie aanvragen wil doen, of dit in ieder geval wil ondersteunen. De zorginstellingen beschikken over het juiste jargon voor de aanvragen
- Zorg dat de ouderen nooit ingaan op een telefonische indicatie van het CIZ en dat ze niet zelfstandig de formulieren invullen. Zorg dat bij een bezoek van een CIZ medewerker altijd iemand aanwezig is en geef tips aan de ouderen, kinderen of intermediairs die contact hebben met het CIZ
- Het is mogelijk om met een vast contactpersoon te spreken bij het CIZ. Dit is handig bij complexere aanvragen, hiermee voorkom je dat je het verhaal aan verschillende medewerkers moet uitleggen

Zonder indicatie

Op de bijeenkomst waren ook vrijwilligers aanwezig die plannen hadden om een soort ontmoetingsproject op te zetten, waar de deelnemers geen indicatie voor nodig hebben. Voor het opzetten van deze projecten zijn ook een aantal concrete aandachtspunten geformuleerd. Het belangrijkste is dat je eerst een goed plan opstelt en inventariseert wat de wensen zijn van de ouderen en wat je nodig hebt om de ondersteuning op te zetten. Bij het opstellen van dit plan is het ook raadzaam om je eerst te verdiepen in de beleidsplannen van de gemeente. Zo kun je het project zodanig aanpassen (bijvoorbeeld door dezelfde termen te gebruiken) dat het goed aansluit op het gemeentelijke beleidsplan. Daarnaast kun je kijken naar de WMO prestatievelden en ervoor zorgen dat de doelstellingen van het project inhaken op zoveel mogelijk velden. Door in je projectplan rekening te houden met de belangen van de gemeente en lokale welzijnsorganisaties vergroot je de kans op succes. Pas als het plan intern duidelijk is, kan je om de tafel gaan zitten met de verschillende partijen.

Andere belangrijke aanbevelingen bij het starten van een project:

- Stel een helder vrijwilligersbeleid op: zorg voor voldoende vrijwilligers en maak een taakverdeling. Zorg ook voor een goede begeleiding van de vrijwilligers
- Zowel bij de VNG (Vereniging Nederlandse Gemeenten) als bij de cliëntenorganisaties lopen projecten die te maken hebben met de 'kanteling' in de WMO. Gemeenten, maar ook belangenbehartigers, welzijnsorganisaties en de cliënten zelf moeten een nieuwe manier van werken aanleren die past bij de intentie en het doel van de WMO. Kort gezegd komt dat erop neer dat het WMO-loket niet meer werkt vanuit een standaard-aanbod van voorzieningen, maar samen met de cliënt gaat kijken naar wat wenselijk is om goed te kunnen participeren. Binnen beide projecten zijn diverse handreikingen geschreven. Deze publicaties kunnen gebruikt worden ter voorbereiding op een gesprek met de gemeente
- Wanneer het ontbreekt aan een ruimte, ga dan in gesprek met een woningbouwcorporatie. Deze kunnen vaak een regeling treffen
- Wanneer je start met een ontmoetingsproject, houdt dan toch in zogenaamde zorgdossiers bij hoe de gezondheid van de deelnemers verloopt. Deze dossiers zijn heel belangrijk wanneer de situatie van de deelnemers verslechtert, en de dagopvang over moet gaan in een dagverzorging.
- Realiseer je dat het project een belangrijke signaleringsfunctie heeft. Vooral bij migrantengroepen gebeurt weinig op het gebied van preventie, voor hen zijn deze projecten extra belangrijk
- In plaats van de gemeente te vragen om financiële ondersteuning, kunnen ook andere mogelijkheden besproken worden hoe de gemeente het project kan faciliteren
- Indien het lastig is om activiteiten te bedenken en te organiseren, kan ook gedacht worden aan materiaal dat specifiek is gemaakt voor de doelgroep. Bijvoorbeeld een koffer met daarin herkenbare producten, zoals theeservies, foto's, voel- en geurzakjes, etc.

Bij de afsluiting van de bijeenkomst kwamen veel positieve reacties. De deelnemers gaven aan dat het een leerzame dag was geweest en dat de input van het NOOM en van de andere deelnemers hen verder heeft geholpen. Door deze actieve inbreng van de deelnemers en door de enthousiaste uitwisseling van ervaringen was het een bijzondere bijeenkomst.

Meer informatie:

- Het onderzoek naar de gevolgen van de pakketmaatregelen AWBZ, voor oudere migranten die gebruik maken van dagactiviteiten ("Samen uit, samen thuis") is te downloaden op de website van het NOOM: <http://www.netwerknoom.nl>.
- Voor handreikingen geschreven door de VNG (Vereniging Nederlandse Gemeenten) zie <http://www.vng.nl/eCache/DEF/80/490.html>
- Voor meer informatie over het project 'De Kanteling', zie http://www.site-supply.nl/cso/projecten/de_kanteling
- Handleiding 'Rumah Orang Tua Tua', tips over de opzet van een dagopvangproject zonder indicatiestelling. Te downloaden via <http://www.stmeander.nl>

Contact:

Yvonne Heygele, projectontwikkelaar/adviseur van het NOOM

T 06 133 54 327

E heygele@netwerknoom.nl

Verslag: Anne van Middelaar

Foto's: Robert de Hartogh